శ్రీరాజరాజేశ్వర్యై నమః.

భారతనీతులు.

వాజపేయయాజుల మహాలక్ష్మి,

స్నేహలతా కవితాసంఘము,

కొల్లాపురం.



వెంటపాడు,

శ్రీవైష్ణవ ముద్రాక్షరశాలయందు

ముద్రింపబడియె.

1933.

[వెల

శ్రీయైనమః.

ప్రార్థనం.

ఉ. సారములేని సంసరణ సంగతిఁ గాలముఁ బుచ్చఁబోక వి
స్తార కథా సుధా మధుర సారముఁ జిల్కెడు భారతంబులో
నేరితిఁ గొన్ని నీతులను నేర్పుదునట్లు జగద్ధితంబుగన్
నేరుపు చాలకున్న జననీ! నిరసింపకుమమ్మ శాంకరీ!

(వా. మహాలక్ష్మిశ్రీ.)

ఆశయము.

ఉ. భారత మాదిగ్రంథమును భక్తిమెయిన్ బఠియించి కైతలో
ధోరణి కొంత గాంచి విబుధుల్ కను మెచ్చుపు లీల శ్రద్ధతో
భారత నీతులన్ దగిన పద్ధతి నెత్తి లిఖించు మత్సఖిన్
వారక ప్రోచుతన్ విజయ భాగ్యము లిచ్చి రమేశుఁ డెంతయున్.

శ్రీ. చేబ్రోలు సరస్వతీదేవి, (యం. ఇ.)
ఆంధ్రభాషాంగ్లపండిత,
వైసు-ప్రెసిడెంటు,
స్నేహలతా కవితా సంఘము.

శ్రీ కామేశ్వర్యై నమః.

ఉపోద్ఘాతము.

భరతఖండ మాహాత్మ్యానమునకు శ్రీమహాభారతము కల్ప ద్రుమము వంటిది. అష్టాదశ పురాణములలో నది యగ్రస్థానము నాక్రమించుచున్నది. అందువలననే "భారతః పంచమోవేద" యని శాశ్వత యశంబు నొందఁగలిగెను. సమగ్రముగా భారతమును బఠించిన సాధారణముగ నే గ్రంథమునైన మఱలఁ బఠింప నవసర ముండదు. ఇందుఁ బొందుపఱుపంబడని ధర్మములు లేవు. ఇతిహాసములు లేవు. ఉపాఖ్యానములు లేవు. సుధాసాగర చూడామణివలె నీగ్రంథము గంభీరమై పవిత్రమై యున్నది. ప్రపంచము నందలి యేభాషా సారస్వతమునందు నిట్టి యుత్తమ గ్రంథము లేదనిన నతిశయోక్తి కాదు. అణువు మొదలు బ్రహ్మము దాఁక గల సమస్త పదార్థ తత్త్వములు నీగ్రంథము ప్రస్ఫుటముగాఁ జూపుచున్నది. వేయేల? యిది సకల పండిత పామర జనుల పాలిఁటి పారిజాతము.

భారతము నందలి కథలను విడదీసి కవులు ప్రత్యేక కావ్యములుగ వెలయించిరి. ఇందలి యితిహాసములను గొందఱు నాటకములుగ మార్చిరి. కొందఱిందలి పాత్రములఁ బ్రత్యేకముగఁ బోషించి గద్యగ్రంథములుగ వ్రాసిరి.

ఎన్నికథ లెన్ని యితిహాసములు చదివినను కడకు నేర్చుకొని దృష్టి నిడవలసిన వందలి నీతులు. ప్రతికథలోఁ గొన్ని నీతు లిమిడి యుండును. లోకములోనివారు ప్రపంచానుభవము పేర్మిఁ దమ యంతటఁ దామే నీతివిశేషములను గనుఁగొన వలెననినఁ గాలయాపనము కష్టనష్టములును గలుగును.

నిశాత ప్రతిభా వశమున నేర్చి కూర్చి మహానుభావులు గ్రంథములలో సోదాహరణముగ స్థాపించిన నీతులను జదివి తెలిసికొనుచుట సులభము. ప్రతిమనుజుఁడును బోరపడక, మెలకువ గలిగి యుండ నవకాశ మొదవుచున్నది. కావున జనోపయోగమునకై పూర్వ గ్రంథరాజములనుండి నీతిపద్యముల నేర్చి యొకచోఁ జేర్చుటయు నవసర కార్యమే యగుచున్నది. పాఠకులు శ్రమపడక చదివి గ్రహించి పద్యరూపమున నున్నందున లోకోక్తులవలె సులభముగ జ్ఞప్తి నుంచుకొనఁ గలరు.

శ్రీమతి వాజపేయయాజుల మహాలక్ష్మీ శ్రీదేవి "భారత నీతు"లను పేర మహాభారతమునందలి యుత్తమ నీతిపద్యములను దీసి యీ చిన్నిపొత్తమునందు ముద్రించి యున్నది. ఈ మహాలక్ష్మీ శ్రీ వాజపేయయాజుల రామసుబ్బారాయఁడు. బి. ఏ., గారి యర్ధాంగలక్ష్మీ శ్రీ. ఆంధ్రదేశమున నీయనగారిపేరెఱుఁగనివారుండరు. ప్రొద్దుటూరికి వచ్చినప్పటి నీదంపతులు మాకుఁ జిరపరిచితులు. సుకవియైన భర్తృసాన్నిధ్య సాహాయ్యముల వశమున నీమె కవితా విషయముల శ్రద్ధ వహించి భాషాసేవ చేయ నెంచుట ప్రశంసార్హము.

అవకాశము లభించినపుడెల్లఁ గులసతులు కలము నారాధించి సారస్వత సేవకుఁ దొరకొనినపుడు దేశము కల్యాణ మండపము భాతిఁ బ్రకాశింపక పోదు. గ్రంథము చిన్నదైనను విలువ యెడఁ బెద్దదియ.

బాలికా పాఠశాలలలో విద్యాధికారు లిట్టి గ్రంథములు నియోగించి ప్రారంభముననే బాలికలకు నీతి నలవడఁ జేయుట శ్రేయోదాయకము.

పరమేశ్వరుఁ డీమహాలక్ష్మీదేవి కాయు రారోగ్య భాగ్యము లొసంగి కాపాడునుగాక. పద్యములు భారతమునందలి వగుటచే శైలీపరిదర్శనార్థ మిందుదాహరింపఁ బనిలేదని యింతటితో నుపర మించుచున్నారము.

ఇట్లు,

ప్రొద్దుటూరు, 1—3—33.

కవిసింహ అవధానిపంచానన,
రాజశేఖర వేంకట శేషకవులు,
శతావధానులు.

అభిప్రాయము.



ఆంధ్ర వాఙ్మయమున పంచమవేద మనఁబరగు భారత మమూల్య రత్నతుల్యములగు నీతుల కాలవాలము. ఉద్గ్రంథములయం దిమిడియున్న రత్నముల నేరి పండితపామరులకుఁ గరతలామలక మొనర్చుటలోఁగల భాషాసేవ, నైతికోన్నతికై సంఘమునకిచ్చు చేయూత, యభిలషణీయము. అందును నైహికమే యాదర్శముగ గల నేటి విద్యావిధానమం దిట్టి రత్నసంచయమునకుఁగల ప్రాముఖ్యము పారము.

స్నేహలతా కవితాసంఘమున కధ్యక్షులు శ్రీయుతులు రాజపేయము రాజుల రామసుబ్బారాయఁడు, బి. ఏ., గారొనర్చుచున్న కృషి ప్రశంసాపాత్రము. భాషాసేవయందు వారికిఁ జేదోడు వాదోడు నగు వారిధర్మపత్ని శ్రీమతి, మహాలక్ష్మమ్మగారు చేర్చి కూర్చిన "భారతనీతు" లను శతక సంపుటి చక్కని నీతుల ఖని, విద్యార్థుల దృష్టి యిట్టి నీతివిషయముల నాకర్షించి వారి హృత్పద్మముల సద్బీజములు నాటుట నేఁ డవశ్య కర్తవ్యము. ఆంధ్రలోని యీ సతీరత్నముయొక్క కృషికి సర్వదా కృతజ్ఞత చూపుఁగాత.

విద్వాన్ యస్. విశ్వనాథశాస్త్రి, యం. ఏ., గారు,
ఆంధ్ర గీర్వాణ ప్రధానోపన్యాసకులు,
నైజాం కాలేజి, హైదరాబాదు.

శ్రీరాజరాజేశ్వర్యై నమః.

భారతనీతులు.

[భారతమహిమ.]

క. బహుభాషల బహువిధముల
బహుజనముల వలన వినుచు భారత బద్ధ
స్పృహులగు వారికి నెప్పుడు
బహుయాగంబుల ఫలంబు పరమార్థ మగున్. 1

[జ్ఞానము.]

క. జ్ఞానంబు వడయుటకు వా
ఙ్మానసములు సునియతములు గావింతురు స
న్మానిత శాంతికొఱకు వి
జ్ఞానంబున నాత్మనియతి సల్పుదురు బుధుల్. 2

[పాడి.]

తే. పాడి గలిగిన నిహలోక ఫలము లెల్లఁ
జేకుఱుటయ కాదు కీర్తియుఁ జెందు పురుషు
ధరణిఁ బొగడిత యొందాఁకఁ బరఁగు నంత
కాలమును బుణ్యలోకంబు గల్గు నండ్రు. 3

[ఓర్పు.]

క. అలిగిన నలుగక యెగ్గులు
పలికిన మఱి వినని యట్లు ప్రతివచనంబుల్
నలుకక బన్నము వడి యెదఁ
దలఁపక యున్నాఁడ చూవె ధర్మజ్ఞుఁ డిలన్. 4

[సుతుఁడు.]

క. తనయుండు దల్లిదండ్రులు
పనిచిన పని సేయఁడేని పలుకెదలోఁ జే
కొనఁడేని వాఁడు తనయుం
డనఁబడునే పితృధనమున కర్హుండగునే. 5

తే. తనయుఁ గని తల్లి దండ్రులు దమకు నతఁడు
భక్తుఁడగుటకు ధర్మానురక్తుఁ డగుట
కాసపడుదురు విను మట్టి యాస సిద్ధిఁ
బొందఁ జేయునతఁడ చువ్వె నందనుండు. 6

[సత్యము.]

చ. నుతజల పూరితంబులగు నూతులు నూఱిటికంటె సూనృత
వ్రత యొక బావి మేలు మఱి బావులు నూఱిటికంటెనొక్క స
త్క్రతువది మేలు తత్క్రతు శతంబునకంటె సుతుండు మేలు త
త్సుతశతకంబుకంటెనొక సూనృతవాక్యము మేలు సూడఁగన్.

క. వెలయంగ నశ్వమేధం
బులు వేయును నొక్క సత్యమును నిరుగడలం
దుల నిడి తూఁచఁగ సత్యము
వలనన ములుసూపు గౌరవంబున పేర్మిన్. 8

తే. సర్వ తీర్థాభిగమనంబు సర్వ వేద
సమధిగమము సత్యంబుతో సరియుఁ గావు
యెఱుఁగు మెల్లధర్మంబుల కెందుఁ బెద్ద
యండ్రు సత్యంబు ధర్మజ్ఞులైన మునులు. 9

క. సత్యమ తపమును యజ్ఞము
సత్యమ వేదంబు దాంతి శాంతులు నగుటన్

సత్యము దొఱఁగుట నిర్మల
నిత్యానుష్ఠానములును నిష్ఫలము లగున్. 10

[భూదానము.]

క. దానము లన్నిటికిని భూ
దానం బెక్కుడు సమస్త ధాన్యములుఁ బ్రభూ
తానేక వస్త్ర ధన ర
త్నానూనత్వమును భూమి నవుట కతమునన్. 11

[ప్రజ్ఞ.]

క. ప్రజ్ఞయ ప్రతిష్ఠ లాభము
ప్రజ్ఞయ నాకం బనంగఁ బ్రజ్ఞయ చువ్వే
ప్రజ్ఞయ కైవల్యంబును
ప్రజ్ఞా సాధ్యములుగాని పనులుం గలవే. 12

[రాజు — ప్రజ.]

క. రాజునకుఁ బ్రజ శరీరము
రాజు ప్రజకు నాత్మ గాన రాజుం బ్రజయున్
రోజోత్తమ యన్యోన్య వి
రాజితులై యుండవలయు రక్షార్చనలన్. 13

[అర్థము.]

క. అర్థ మనర్థ మూలం
బర్థమ మాయావిమోహా నాహావము నరుం
డర్థార్జన దుఃఖమునన
పార్థీకృత కర్ముఁడగుట పరమార్థ మిలన్. 14

[తపము.]

క. తప మనఁగ సకల విషయ
వ్యపేత మగునట్టి బుద్ధి వైభవము సుమీ
తపమున సుస్థిరుఁడగు యో
గపరునకుం గలవె యొండు కర్తవ్యంబుల్. 15

[భార్య.]

క. పాతివ్రత్యము గలిగిన
నాతియనఁగ దైవమన జనస్తుత వేత్తే
యాతత ధర్మార్థ సుఖ
ఖ్యాతులు సద్భార్యవలనఁ గాదే కలుగున్. 16

సీ. ధర్మార్థ కామ సాధన ముపకరణంబు
గృహనీతి విద్యకు గృహము విమల
చారిత్ర శిక్షకాచార్యకం బన్వయ స్థితికి
మూలంబు సద్గతికి నూఁత
గౌరవంబున కేకకారణం బున్నత
స్థిరగుణమణుల కాకరము హృదయ
సంతోషమునకు సంజనకంబు భార్యయ
చూవె భర్తకు నొండ్లుగావు ప్రియము
ఆ. లెట్టి ఘట్టములను నెట్టి యాపదలను
నెట్టి తీఱములను ముట్టఁబడిన
వంతలెల్లఁ బాయు నింతులఁ బ్రజలను
నొనరఁ జూడఁ గనిన జనుల కెందు. 17

క. సంతత గృహమేధి ఫలం
బంతయుఁ బడయంగ నోపు ననుగుణ భార్యా

వంతుండగువాఁడు క్రియా
వంతుఁడు దాతుండు పుత్రవంతుండు నగున్. 18

[సఖ్యము.]

చ. ధనపతితోఁ దరిద్రునకుఁ దత్త్వవిదుండగు వానితోడ మూ
ర్ఖునకుఁ బ్రశాంతుతోఁడఁ గడుఁగ్రూరునకున్ రణశూరుతోడ భీ
రునకు వరూధితోడన వరూధికి సజ్జనుతోడఁ గష్ట దు
ర్జనునకు నెవ్విధంబునను సఖ్యము దానొడఁగూడ నేర్చునే. 19

క. సమ శీల శ్రుత యుతులకు
సమ ధనవంతులకు సమ సుచారిత్రులకుం
దమలో సఖ్యమును వివా
హము నగుఁగా కగునె రెండు నసమానులకున్. 20

[మూర్ఖుఁడు.]

క. మఱచినఁ దలపింపఁగ నగు
నెఱుఁగనినాఁ డెల్లపాట నెఱిఁగింప నగున్
మఱి యెఱిఁగి యెఱుఁగ నొల్లని
కఱటిం దెలుపంగఁ గమల గర్భుని వశమే. 21

[వార్త.]

ఆ. వార్తయుంద జగము వర్తిల్లుచున్నది
యదియు లేనినాఁడ యఖిల జనులు
నంధకారమగ్నులగుదురు గావున
వార్త నిర్వహింప వలయుఁ బతికి. 22

[విద్య.]

తే. విద్య యిచ్చుట సత్పాత్ర విషయమైన
నవ్యయానంద పదముఁ జేయుంగఁ జాలుఁ

దగఁగ దక్షిణ యిచ్చి పేదలకు విద్య
యీ నియోగించుటయుఁ దత్సమాన కృతియ. 23

[క్రోధము.]

క. క్రోధము తపముం జెఱుచును
గ్రోధము యణిమాదులైన గుణముల బాపుం
గ్రోధము ధర్మ క్రియలకు
బాధ యగుం గ్రోధిగాఁ దపస్వికిఁ జన్నే. 24

క. అనుపమ నియమాన్వితులై
యనూన దక్షిణలఁ గ్రతు సహస్రంబులు సే
సిన వారికంటె నక్రో
ధనుఁడ గరం బధికుఁ డండ్రు తత్త్వ విధిజ్ఞుల్. 25

[అన్న దానము.]

ఆ. అన్నదాన సదృశమగు దానమెందు నె
న్నఁడును లేదు గావునను విధేయ
మన్నదాన మధిక యత్న పూతంబుగాఁ
బూని దానిచేత పుణ్యతమము. 26

ఆ. అన్నమిడిన మణిమయావాస శయ్యాస
నములు నమృత భోజనంబు హృద్య
మాల్య లేపనములు మహనీయ మహిళాను
భవముఁ జిరత నొందు దివమునందు. 27

క. దానార్హ వస్తువులలో
మానిత మన్నంబ యన్నమయము లసువుల్
మేనుఁ దదీయ బలంబును
గాన బుధులుఁ దానిఁ దద్ద గైకొండ్రు మతిన్. 28

[మహాపాతకములు.]

తే. కల్లు ద్రావుట గురుపత్నిఁ గవయుటయును
విప్రుఁ జంపుట బ్రహ్మస్వ విషయమైన
ముచ్చిలుటయును నివిగల క్రూరజనులఁ
బ్రీతిఁ బొందుటయును మహాపాతకములు. 29

[కులఘ్నులు.]

క. కుల నాశము సేసినఁ ద
త్కుల ధర్మము లడఁగు నష్టకుల ధర్మలకుం
గలుగును దుస్సంకర మ
క్కులఘ్ను లేఁగుదురు నరక కూపంబులకున్. 30

[గృహస్థధర్మము.]

క. తక్కిన మూఁడాశ్రమములు
నొక్కెడెస గృహస్థధర్మ మొకదెసఁ దులయం
దెక్కింప వానితో న
య్యొక్కటి సరిదూఁగె నందు రుర్వీశ బుధుల్. 31

[కన్యాదానము.]

క. కులమును శీలము విద్యయుఁ
గలవానిం బిలిచి ప్రీతిఁ గన్నియ నీఁగా
వలయు నుదకప్రదానా
కలితంబుగ బ్రాహ్మకర్మ గతియిది యధిపా. 32

[కీర్తి.]

ఉ. కీర్తియ యిచ్చుఁ బుణ్యగతిఁ గీర్తియ తల్లియుఁబోలెఁ బ్రోచు స
త్కీర్తియ యాయువున్ సిరియుఁగీర్తివిహీనుఁడ చూశవంబు దు
ష్కీర్తను నెల్లచేటులను గిట్టి హరించు ననండె తొల్లి భ
ర్త్రాత్రి హరుండు నాఁబరగు నంబుజసూతి జగద్ధితంబుగన్. 33

[సతీధర్మము.]

ఆ. ఎట్టి సాధ్వులకును బుట్టిన యిండ్లను
బెద్దకాల మునికి తెద్ద తగదు
పతుల కడన యునికి సతులకు ధర్మువు
సతుల కేడుగడయుఁ బతుల చూవె. 34

తే. భర్తచేత నియోగింపఁ బడక సతికి
నెద్దియును జేయఁగాఁ దగ దెద్దియైన
భర్తచేత నియోగింపఁబడిన దానిఁ
జేయకునికి దోషంబని చెప్పె మనవు. 35

చ. పతి గడవంగ దైవతము భామల కెందును లేదు ప్రీతుఁడై
పతి గరుణించెనేనిఁ గలభాషిణి భాసుర భూషణాంబరా
న్విత ధనధాన్య గౌరవము విశ్రుత సంతతియున్ యశంబు స
ద్గతియునుగల్గునొండుమెయిఁగల్గునెయిన్ని తెఱంగులారయన్. 36

క. పురుషులచే ధర్మస్థితిఁ
బరిగ్రహింపంగఁ బడిన భార్యలకు నిరం
తరము నిజపురుష భక్తియుఁ
బరపురుష విసర్జనంబుఁ బరిచిత మయ్యెన్. 37

తే. పతియ చుట్టంబుఁ బక్కంబు పతియ చెలియుఁ
బతియ తల్లియుఁ దండ్రియుఁ బతియ గురువుఁ
బతియ దైవంబు గావున నతని పని యొ
నర్చుటయ చూవె ధర్మంబు నాతి కరయ. 38

[కర్మ.]

క. ఎట్టి విశిష్ట కులంబునఁ
బుట్టియు సదస ద్వివేకములు గల్గియు మున్

గట్టిన కర్మ ఫలంబులు
నెట్టన భోగింపకుండ నేర్తురె మనుజుల్. 39

చ. స్థిరమగు పుణ్య కర్మమున దేవభవంబగుఁ బుణ్య పాప సం
కరమున మానుషత్వమగుఁ గల్మషముల్ పశు కీట భావముం
బొరయఁగఁ జేయునిప్పగిదిఁ బుట్టుచుఁ జచ్చుచు మోహవార్ధిలోఁ
దిరుగుచునుండుగాని యొకతీరము సేరఁడు జీవుఁడెన్నఁడున్. 40

క. ఇది కర్మ భూమి భోగా
స్పద మాలోకంబు ధర్మపరులకు సులభం
బది సత్య శౌచ సౌజ
న్య దయాదులు లేనివారి కప్రాప్య మగున్. 41

చ. ధనములు చాలగల్గి సతతంబును నింద్రియ వాంఛ సల్పుచున్
మనమున నెన్నఁడున్ సుకృతమార్గము పొంతకుఁబోక లోభ మో
హా నిహతి బద్ధులై తిరుగునట్టి జనుల్ పరలోక సౌఖ్యముల్
గనుటకు నేరరిక్కడి సుఖంబులు మేలయితోఁచు వారికిన్. 42

మ. ఉపవాసవ్రత సంతశాధ్యయన తీర్థోపాసనాది క్రియై
క పర్వాతంబునఁ జేసి యైహికము దుఃఖప్రాయమై పోవఁగా
విపులానందముఁ బొందఁగల్గుఁ దుది నావిర్భూత భోగైక లో
లుప బుద్ధిం జిరపుణ్యశీలురకు నాలోకంబునన్ భూవరా. 43

ఆ. సత్యమును శమంబు శౌచంబు లేక నా
స్తిక్యమును నిషిద్ధ సేవనంబు
గలిగి తిరుగు దుష్ట కష్ట జనశ్రేణి
పొలియు నుభయ లోకములకుఁ గాక. 44

క. ఆదిని సంయోగ వియో
గాది ద్వంద్వములు దేహిఁ బొందు వానికి సం

పాదిల్లక తక్కువ పూ
ర్వోదయ కర్మమున నెట్టి యోగికి నయినన్. 45

[సంసారము.]

క. నలసారము సంసార మ
ఖిల దుఃఖావహ ముభయ నికేతన మతిచం
చలము పరాధీనం బిం
దుల జీవన మేల నమ్మదురు తత్త్వవిదుల్. 46

క. మతిఁ దలఁపఁగ సంసారం
బతి చంచల మెండమావులట్టుల సంప
త్ప్రతతు లతిక్షణికంబులు
గతకాలము మేలు వచ్చుకాలము కంటెన్. 47

క. కదియుం గ్రామముఁ గ్రామము
నదిలో మతి కొంతసేపునకు బాయును నె
మ్మది నట్టుగఁ దలఁపఁగ వల
వదె పితృ పుత్రాది బంధువర్గము నధిపా. 48

[పురుషుఁడు - దైవము.]

క. విను పురుషుఁడు గావింపని
పనులకు దైవ మది యెట్టు ఫల మొనరించున్
జనములు గార్యము నడపఁగ
ననుకూలత నిచ్చుఁగాక యదైవ్యో ఫలముల్. 49

తే. పౌరుషమ్ము దైవంబు తోడ్పాటు లేక
ఫలముఁ బొందంగ నేరదు పార్థివేంద్ర
విత్తు సహకారి గాకున్న రిత్తనేల
వంధ్య మగుఁగాక తా ఫలవంత మగునె. 50

[బ్రహ్మ హ త్య.]

ఆ. పలు చదువులు చదివి పండితమానియై
తనదు విద్య నొరుల ఘనయశంబుఁ
దూలవుచ్చునట్టి దుష్టాత్ముని బ్రహ్మ
హత్య వొందు సందియంబు లేదు. 51

[శీ ల ము.]

తే. సత్కులంబునఁ బుట్టుట సకల వేద
ములుఁ బురాణంబులును శాస్త్రములును జదువు
టయును సద్గతిఁ జేయఁ బ్రోధములు గావు
శీలసామగ్రిలేని దుశ్చేష్టితునకు. 52

[కి ల్బి ష ము.]

క. విను గురు పూజన విప్రా
ర్చనము లధిక పుణ్యములు ధరావల్లభ వి
ప్రుని నిందించుటయును న
గ్ని నివేదము విడుచుటయును గిల్బిషతమముల్. 53

[గం గ.]

క. మే నించుక సోఁకిన గం
గానదితోయములు జనుల కల్మష కోటిం
బోనడిచి పురందరలో
కానందముఁ బొందఁ జేయు నాగమవేదీ. 54

క. జనులకు నిందుఁడు గ్రహముల
కినుఁడును బితరులకు నోషధీశుఁడు పోలెఁ
మనుజోత్తమ కడు నెక్కుడు
వినుము నదులకెల్ల జాహ్నవి మహత్వమునన్. 55

[అధ్రువములు.]

క. క్షమలేని తపసి తపమును
బ్రమత్తు సంపదయు ధర్మబాహ్యప్రభు రా
జ్యము భిన్నకుంభమున తో
యములట్టుల యధ్రువంబులగు నివియెల్లన్. 56

[అనృతము.]

ఆ. సభకు వచ్చి ధర్మ సందేహ మడిగిన
నెఱిఁగి చెప్పకుండిరేని సభ్యు
లనృత దోష ఫలముఁ సం దర్ధ మొందుదు
రనిరి ధర్మవేదులైన మునులు. 57

[క్షత్రియధర్మము.]

ఉ. శత్రుల నాజినోర్చుటయు సర్వభయంబులఁ బొందకుండఁగా
ధాత్రిఁ బరిగ్రహించి యుచితస్థితిఁ గాచుటయుం బ్రియంబుతోఁ
బాత్రుల కర్థమీఁగియును బ్రాహ్మణపూజయుఁ జూవ్వె యుత్తమ
క్షత్రియధర్మముల్ సుగతికారణముల్ విప్రులార్థమూలముల్. 58

ఆ. పరులవలన బాధ వారయ కుండఁగ సాధు
జనుల ధనము గాచు జనవిభుండు
గరుణ దప్పి తాన హరియించు వాఁడగు
నేని సాధు లోక మేమి సేయు. 59

[ఉత్తముఁడు.]

తే. ఉత్తముజ్ఞాన వృద్ధునానుండెనేని
బాలుఁ డయ్యును బూజ్యుండు బ్రాహ్మణుండు
క్షత్రియుఁడు పూజ్యుఁ డమిత విక్రమ సమృద్ధి
నుర్విపతులలో నధికుఁడై యుండెనేని. 60

[ధనము.]

క. ఇచ్చునది ధనము పాత్రిన
కచ్చుగ నారు వేదకుండునది యభిముఖులై
వచ్చిన యీశార్థుల వ్యథ
వుచ్చక చేయునది సర్వభూత ప్రీతిన్. 61

[విక్రమము.]

క. కులరూప గుణ ద్రవ్యం
బులు విక్రమ వంతునందు భూవిదితములై
నిలుచు నవిక్రమునకు నవి
గలిగియు లేని క్రియ నప్రకాశంబు లగున్. 62

చ. ఘనమగు విక్రమంబుననకాదె జగత్త్రితయంబుఁ బాకశా
సనుఁడుజయించె భూతలము సర్వముమున్ భరతుండువిక్రమం
బుననజయించె విక్రమము భూరియశఃప్రియులైన రాజనం
దనులకు సర్వసాధనము ధర్మువు శత్రుని బర్హణంబులన్. 63

[క్రోధలోభములు.]

తే. పాపముల కెల్ల నెక్కుడు పాతకములు
సువ్వె క్రోధ లోభంబులు సుపవిత్రాత్మ
వాని రెంటి జయించిన వాఁడు గాని
యెందుఁ బరమ ధార్మికుఁ డని యెన్నఁబడడు. 64

[ఇంద్రియనిగ్రహము.]

చ. అరదము దేహమింద్రియములశ్వములాత్మఁడుసూతుఁడమ్మహా
తురగచయంబు ధైర్యమను తోరపుఁ బగ్గములన్ దృఢంబుగా
నురవడిఁ బోకయుండ వెరవొప్పఁగఁ బట్టిన వాఁడు నేమపుం
దెరువునఁ బోఁగునప్పరమధీరుఁడుసువ్వెయు దారఁ దెయ్యెడన్. 65

[ధర్మము.]

ఉ. ధర్మమ సల్పుచుం దగిలి ధర్మ పథంబునఁ జేసి యర్థముం
బేర్మియుఁ గాంచి ధర్మ విధిఁ బెండిలియై ప్రజలన్ సృజించి స
త్కర్మములం బ్రశస్తములుగాఁ గ్రతువుల్ దనరింతు సజ్జనుల్
ధర్మజయిందునందును ముదంబునఁగాంతురభీష్ట సౌఖ్యముల్. 66

తే. ఓపి ధర్మార్థ కామంబు లొకటి నొకటి
నాశ మొందింప కుండంగ నడపవలయుఁ
గాక ధర్మంబు సెడ నర్థ కామములను
గోరు పురుషుండు నిందకుఁ గుదురు గాదె. 67

ఆ. అర్థ సిద్ధికంటె నరయ నెక్కుడు ధర్మ
సిద్ధి దాన సకల సిద్ధులును బ్ర
శస్తభంగిఁ జేరు శాశ్వత కీర్తియు
సంభవించుఁ గలుగు సద్గతియును. 68

[ఉత్తమ జన్మము.]

ఉ. ఆపదఁ దూలపోక సిరినంది మదింపక శౌర్యవృత్తిమైఁ
బాపుల గెల్చి యార్జవము బంధు జనాలికి నార్యకోటికిం
జూపుచు దీనులం గరుణఁ జూచి తగంగల మాత్రఁ బ్రోచుచుం
గోపములేక మన్కి గలుగున్ దివిజాంశమునన్ జనించినన్. 69

[వైరాగ్యము.]

ఆ. విడుపు వలయు సకల విషయ వాంఛలయందు
విడుపుఁ బోలు గుణము వెదకి యెందుఁ
గానరైరి బుధులు గలదె పరిత్యాగ
శీలునకు నసాధ్య సిద్ధియొందు. 70

[సప్తవ్యసనములు.]

తే. వెలది జూదంబు పానంబు వేఁట పలుకు
ప్రల్లదంబును దండంబుఁ బరుసఁదనము
సొమ్ము నిష్ప్రయోజనముగ వమ్ముసేఁత
యనెడు సప్త వ్యసనములఁ జనదు తగుల. 71

[కార్యసాధనము.]

తే. మాలకరి పుష్పముల గోయుమాడ్కిఁ దేటి
పుష్పఁదేనియఁ గొనియెడు పోల్కి నెదురు
గందకుండఁగఁ గొనునది కార్యఫలము
బొగ్గులకుఁ బోలె మొదలంటఁ బొడువఁజనదు. 72

[అసూయ.]

క. పరుల ధనమునకు విద్యా
పరిణతికిం దేజమునకు బలమునకు మానం
బెరియఁగ నసహ్యపడు న
న్నరుఁడు దెవులులేని వేదనంబడు నధిపా. 73

[యతి.]

క. దండము కాషాయంబును
ముండితయుఁ గమండలువును మోక్ష మొసఁగ వె
ట్లండేని లింగములకు న
ఖండ జ్ఞాన ప్రదత్వ కలనము గలదే. 74

[తృప్తి.]

క. గతమునకును వగవక నా
గతమునకును నోరు దెఱచి కడుఁ గోరక దీ
నతఁ బొందక దైవం బే
గతిఁ బుచ్చిన దానఁ బోదుఁగా కనవలయున్. 75

[శత్రుత్రయము.]

క. తెగఁదీర్పక తగ నార్పక
తెగటార్పక కడమ కొంత ద్రిక్కఁగనున్నన్
జగతీశ యప్పు నగ్నియుఁ
బగయును గడుఁ బెరుఁగుఁ గీడు వాటిల్లుఁ దుదిన్. 76

[దత్తాపహరణము.]

ఆ. పూర్వదత్తమైన భూమి నెవ్వఁడు పుచ్చి
కొనియె నతఁడు తనదు కులమువారి
నిరువదొక్క తరము నరక వాసులఁ జేయు
దాను నమముగాఁగ ధర్మ నిరత. 77

[పలుకు.]

చ. పలుకక యుండుకంటెఁ దగఁ బల్కుట మేలు వినుండు సత్యముం
బలుకుట ధర్మమార్గమునఁ బల్కుట సర్వ జనప్రియంబుగాఁ
బలుకుట యోలి నెక్కుడగు భంగులు వీని నెఱింగి యొందుమైఁ
బలుకక నాల్గుచందములఁ బల్కఁగ మెత్తురు వాని దేవతల్. 78

[దమము.]

క. తమముం గడచిన సద్ధ
ర్మము లేదని విందు నాశ్రమము లన్నిటికిన్
దమవంతుఁడు గామముఁ గ్రో
ధము లోభము మత్సరంబు దర్పము గెల్చున్. 79

[సుకృతము.]

ఆ. ఉత్సవంబు మీఁద నుత్సవ మందుచు
సుఖము మీఁద సుఖము సొప్పడంగఁ
బుణ్య పథము మీఁదఁ బుణ్య పదంబున
కరుగు నరుఁడు సుకృతియైన నధిప. 80

[సత్త్వము.]

తే. సర్వ సంకల్ప రహితుఁడై సత్త్వమునవి
నిశ్చలంబుగఁ జిత్తంబు నిలుప వలయు
సత్త్వ సక్త చిత్తంబు ప్రసాద మొసఁగు
దానఁ గాలంబు నడపు టుత్తమ విధంబు. 81

[గర్వము.]

క. నరనాథుఁ గొలిచి యాలవడఁ
దిరిగితి నాకేమి యనుచుఁ దేఁకువ లేమిన్
మరియాద దప్పమెలఁగినఁ
బురుషార్థంబునకు హాని పుట్టక యున్నే. 82

[ధీరుఁడు.]

ఉ. ధీరుఁడు నిర్జితేంద్రియుఁడు దెల్లముగాఁ దనుఁగాంచు భూత వి
స్తార నిరూఢమైన పరతత్త్వముగాఁ దనయందు భూత వి
స్తారము నెల్లఁ గాంచు సతత స్ఫుట దర్శనుఁడై సమగ్ర చి
త్సారముఁ బొంది నిర్మలతపంబుల యందుఁ జలింపకెన్నఁడున్. 83

[దుర్మతి.]

క. సతియును గుణవతియుఁ బ్రజా
వతియు ననువ్రతయు నైన వనిత నవజ్ఞా
న్వితదృష్టిఁ జూచు నతి దు
ర్మతి కిహముం బరముఁ గలదె మతిఁ బరికింపన్. 84

క. ధృతి సెడి వేఁడెడు వానిని
నతిథిని నభ్యాగతుని భయార్తుని శరణా
గతుఁ జంపఁగ నోడఁబడు దు
ర్మతి కిహముం బరముఁ గలదె మదిఁ బరికింపన్. 85

[కృతజ్ఞత.]

క. కృత మెఱుఁగుట పుణ్యము స
త్కృతిదానికి సమము సేఁత మధ్యము మఱి త
త్కృతమున కగ్గలముగ స
త్కృతి సేయుట యుత్తమంబు కృతబుద్ధులకున్. 86

[సత్సాంగత్యము.]

క. ఎఱుక గలవారి చరితలు
గఱచుచు సజ్జనుల గోష్ఠిఁ గదలక ధర్మం
బెఱుగుచు నెఱిఁగిన దానిని
మఱవక యనుష్ఠించునది సమంజస బుద్ధిన్. 87

[నిర్లక్ష్యము.]

క. తన కపకారము మును జే
సిన జనుఁ డల్పుఁడని నమ్మి చేకొని యుండం
జన దొక యించుక ముల్లయి
నను బాద తలమున సన్న నడవఁగ నగునే. 88

[స్వస్థానము.]

క. కులపాంసనులై యహితం
బులె సేయుచు నుండుచుట్టములఁ బొందక యి
మ్ముల నుండువాఁడు పుణ్యుఁడు
వెలయుఁగ గ్రామస్థితైక వృక్షముల పోలెన్. 89

[అన్యోన్యము.]

క. పరహిత ధనవంతులు సు
స్థిర మూలాన్వితులు పాపధీరతులు పర
స్పర సంశ్రయమున జీవిం
తురు మనుజులు వనములోని ద్రుమముల పోలెన్. 90

[ఉ దా సీ నుఁ డు.]

తే. ఎఱుక గలఁడేని మఱి శక్తుఁడేని యన్యు
లన్యులకు హింస గావించు నపుడ దానిఁ
బూని వారింపకున్న నప్పురుషుఁ డేఁగు
హింస సేసిన వారల యేఁగు గతికి. 91

[వా క్పా రు ష్య ము.]

క. భూరి గుణోన్నతు లనఁదగు
వారికి ధీరులకు ధరణి వల్లభులకు వా
క్పారుష్యము చన్నె మహా
దారుణ మది విషము కంటె దహనము కంటెన్. 92

[మ ద్య ము.]

ఆ. మొదలి పెక్కు జన్మములఁ బుణ్య కర్మముల్
పరఁగఁ బెక్కు సేసి పడయఁ బడిన
యట్టి యెఱుక జనుల కొక్షణ మాత్రన
చెఱుచు మద్యసేవ సేయ నగునె. 93

[ని రా శ.]

క. దొరకొనినదానిఁ గోరక
దొరకొని నందును మమత్వ తుష్ట హృదయతం
బొరయక విగత స్పృహులగు
పురుషులు శుచు లేల తీర్థములు వారలకున్. 94

[మా తృ పి తృ గు రు భ క్తి.]

క. జననీ జనక గురులయెడ
నొనరించిన మేలుఁ గీడు నొదవించు సుఖం
బునకును దుఃఖమునకు నిం
తని కొలఁది యిడఁగ వశంబె యజునకు నైనన్. 95

క. మాతృ పితృ గురులు దక్కఁగ
నే తెరువునఁ బాప ములసెనేనియు దానిం
బాతురు ప్రాయశ్చిత్త
స్థితులు దద్విషయమైనఁ జెడ దల్పములన్. 96

[దానము.]

ఉ. భూసుర కోటికిన్ వినయపూర్వకముగా ధనధాన్య గోమణి
క్ష్మా సలిలాన్న ముఖ్యములు సమ్మతి నీగి సుయజ్ఞ మానసో
ద్భాసితసత్క్రియన్ నడపుభవ్యుఁడుయజ్ఞములుం దపంబులుం
జేసినపుణ్యముంబడయుఁ జేయుముదానములోపినిత్యమున్. 97

[కులధర్మము.]

క. తన కులధర్మము విడువక
మనుట పరమ ధర్మ మండ్రు మాన్యులు చిత్తం
బునఁ గృపఁ గలుగుట ముఖ్యముఁ
బని సైరణ వలయు నఖిల భావము లందున్. 98

[దైవము.]

ఆ. మణిమయములుఁ గనక మయములు రజత మ
యములు మఱియు మృణ్మయాదికములు
నైన పెక్కు పూసలందుఁ దారమున్నట్లు
భూతకోటియందుఁ బురుషుఁ డుండు. 99

[ఫలశ్రుతి.]

ఉ. భారత మర్థితో వినిన భక్తిఁ బఠించిన శ్రీయు నాయువున్
భూరి యశంబునం బ్రమదమున్ దృఢవిద్యయుఁ గల్గు వారికే
కోరికలైన వేగ మొసఁగూఁడు సుపుత్త్రునిఁగాంచు సద్వరున్
గారవమొప్పఁగాఁబడయుఁ గర్భిణియున్ వరుసన్ గుమారియున్.

శ్రీ. శ్రీ. శ్రీ. శ్రీ. శ్రీ.

సమాప్తము.

శ్రీ

టిప్పణి.

---

1 బద్ధ = కట్టఁబడిన ; స్పృహులు = కోరికగలవారు ; పరమార్థము = మోక్షకారణము.

2 సునియతములు = నిశ్చలములు.

4 బన్నము = అవమానము.

7 సూనృతవాక్యము = నిజమగుమాట.

9 సమధిగమము = వేదసమధిగమము (చదువుట).

10 అనుష్ఠానము = నిత్యకర్మ (సంధ్యావందనాదులు).

11 అనూనత్వము = తక్కువకాకుండుట.

14 అర్థార్జన దుఃఖమున పార్థీకృతకర్ముఁడగుట = ధనార్జనకై నట్టి క్రియలు చేయకుండుట మంచిది.

15 వ్యపేతము = తొలఁగినది.

17 ఉపకరణము = సాధనము.

19 తత్త్వవిదుండు = సత్యమును తెలిసినవాఁడు ; ప్రశాంతుఁడు= శాంతముగలవాఁడు ; వరూధి = సేనగలవాఁడు.

21 కఆటి = మూర్ఖుఁడు.

24 అణిమ = సూక్ష్మరూపము ధరించు శక్తి.

27 మాల్యలేపనములు = పూలదండలు, చందనము.

29 బ్రహ్మస్వము = బ్రాహ్మణధనము ; ముచ్చిలుట = దొంగిలించుట.

30 కులఘ్నులు = కులము చెడిపినవారు.

34 ఏడుగడ (ఏడు+కడ) రక్షకుఁడు. (గురువు, తల్లి, తండ్రి, పతి, దాత, విద్య, దైవము.) ఇట్లేడువిధముల రక్షించువాఁడు.

36 వతిగడవంగ = వతికన్న హెచ్చు.

38 వక్కాంబు = తోడు.

39 విశిష్టము = సదాచారము ; నెట్టన = తప్పక.

43 ఐహికము = ఇహలోకసంబంధమైనది ; ఆవిర్భూత = పుట్టిన.

44 నాస్తిక్యము = వరలోకము లేదనెడు బుద్ధి.

45 ద్వంద్వములు = రెండు. (సుఖదుఃఖములు, కలిమిలేములు) మొదలగు జంటపదములు.

46 నికేతనము = ఇల్లు.

50 వంధ్య = ఫలింపనిది.

54 పురందరలోకము = ఇంద్రలోకము.

55 ఇనుఁడు = సూర్యుఁడు ; ఓషధీశుఁడు=చంద్రుఁడు ; జాహ్నవి= గంగ.

56 క్షమ = ఓర్పు ; తోయము = నీరు.

58 ఓర్చుట = ఓడించుట.

61 అభిముఖులై వచ్చిన = తమంత వచ్చిన.

63 శత్రుని బర్హణము = పగవారిఁ జంపుట.

65 అరదము = తేరు ; సూతుఁడు= తేరుగడపువాఁడు ; ఉరవడి = అతివేగము. (ఉరవు+వడి).

67 సిందకుఁ గుదురుకాఁడె = నిందకు పాత్రుఁడగుమ.

69 ఆపదఁ దూలపోక = ఆపదయందు ధైర్యము వీడక ; నుక్క= వసించుట.

71 సొమ్ము నిష్ప్రయోజనముగవమ్ముసేత=సొమ్ము వృథావ్యయము చేయుట.

72 మాలకరి = పూలదండలు గ్రుచ్చువాఁడు ; తేఁటి= తేనెటీఁగ ; కందకుండఁగ = తపింపకుండ.

73 ఎరిఁగఁగ = పరికింపఁగ.

74 ముండితయు = తల బోడిదైయుండుట.

75 ఆగతమునకు = రాఁబోవుదానికి.

76 దిక్కుఁగనున్నట్టి = మిగిలియున్నయెడల.

78 ఓలి = క్రమముగ.

79 దమవంతుఁడు = ఇంద్రియనిగ్రహముఁ గలవాఁడు.

80 సొప్పడు = సరిపడు.

81 రహితుఁడు = లేనివాఁడు.

82 తేఁకువ = భయము ; పురుషార్థము = పురుషప్రయోజనము. (ఇవినాలుగు ధర్మము, అర్థము, కామము, మోక్షము).

83 నిరూఢమైన = సుప్రసిద్ధమైన ; సమగ్ర = సంపూర్ణమైన ; చిత్సారము = జ్ఞానముయొక్క అంతము.

84 ప్రజావతి = సంతానముకలది ; అవజ్ఞాన్వితతిరస్కారముతో కూడిన.

85 ధృతి = ధైర్యము ; అతిథి = విందునకు వచ్చినవాఁడు ; అభ్యాగతుఁడు = భోజనసమయమున వచ్చిన అతిథి.

87 కఱచుచు = అభ్యసించుచు ; సమంజసము = న్యాయము.

89 కులపాంసనులై = కులదూషకులై ; ఇమ్ము = గృహము, స్థానము ; గ్రామస్థితైకవృక్షము = గ్రామములోనున్న చెట్టు.

90 సంశ్రయమున = ఆశ్రయమున ; ద్రుమము = చెట్టు.

91 ఎఱుకఁ గలఁడేని = ఎఱిఁగినవాఁడైనచో.

92 వాక్పారుష్యము = పరుసపుమాటలు.

93 ఎఱుక = జ్ఞానము.

94 దొరకొననిదాని = దొరకనిదానిని ; మమత్వతుష్టహృదయతం బొరయక = హృదయమునందు మమకారమును పొందక ; విగతస్పృహులు = కోరికలేనివారు.

96 ప్రాయశ్చిత్తస్థితులు=శాస్త్రమునందు చెప్పినట్లు పాపపరిహారార్థము చేసెడు కర్మగలవారు.

97 క్ష్మా=భూమి ; ఈగి = ఇచ్చుట ; భవ్యుఁడు = యోగ్యుఁడు.

98 మనుట = వర్తించుట ; సైరణ = సహనము.

99 మృణ్మయము = మన్నుతోఁ జేసినది.

100 అర్థితో = కోరికతో ; ఒనఁగూడు = సిద్ధించును.

తప్పొప్పుల పట్టిక.

పద్యము.	తప్పు.	ఒప్పు.
14	నాహవము	నావహము
18	దాతుండు	దాంతుండు
35	మునవు	మనువు
36	ధనదాన్య	ధనధాన్య
79	తమము	దమము
94	దొరకొనిన	దొరకొనని
97	పూర్వకముగా	పూర్వముగా
